

Zasypaný Kostel Všechn Svatých

diplomová práce Adama Kösslera
FUA TUL 2017
ateliér Fránek . Raková

ZASYPANÝ KOSTEL VŠECH SVATÝCH

Obsah

ZADÁNÍ, ANOTACE
2 - 3

HISTORIE
4 - 9

Vylíčení události kronikáře
Historické fotografie
Radovesice (Radowesitz)
Radovesická výsypka
Kostel Všetech Svatých

SOUČASNÝ STAV
11

KONCEPT
13

NÁVRH
15 - 35

Situace
Půdorysy
Řezy
Perspektivy
Textová část

ZASYPANÝ KOSTEL VŠECH SVATÝCH

Zadání diplomové práce

Zpřístupnění kostela Všech svatých v zaniklé obci Radovesice

Komentář

Obec Radovesice stávala na silnici mezi Kostomlaty pod Milešovkou a Razicemi na Bílinsku. V listopadu 1964 bylo veřejně oznámeno, že obec bude zrušena a její obyvatelé se přestěhují do nově vznikajícího panelového sídliště Za Chlumem v Bílině. Během několika málo let se uzavřely silnice, zrušila se škola a jižní část Radovesic se začala bourat. Jediná nestržená stavba byl kostel Všech svatých, který byl vyplněn skrývkou a následně zasypán. Roku 1971 přestaly Radovesice existovat.

Úkol

Vytvořte vizi vyhloubení, zafixování a následného zpřístupnění kostela Všech svatých. Navrhněte místo zastavení, místo dotyku s naší pamětí - memento. Nalezněte cestu - spojení s krajinou, jež zmizela jako důsledek nedaleké důlní činnosti.

ZASYPANÝ KOSTEL VŠECH SVATÝCH

Anotace

Předmětem mojí diplomové práce je vytvoření cesty - spojení s místem, jež zmizelo v důsledku důlní činnosti. Toto spojení navrhuji v tělese Radovesické výsypky mezi jejím povrchem a kostelem Všem svatých, který jako jediná nestržená stavba již neexistující vesnice Radovesice byl vyplněn skrývkou a následně zasypán. V projektu se snažím rozvinout vizi vyhloubení, zafixování a následného zpřístupnění kostela. Práce si klade za cíl vytvořit místo dotyku s naší pamětí – memento.

ZASYPANÝ KOSTEL VŠECH SVATÝCH

Vylíčení události kronikáře

„Byla polovina března, den byl pošmourný, nebylo na něm nic zvláštního. Od samého rána se studený vítr opíral do lidí, krčících se do tlustých pracovních kabátů. Pod námi, přímo pod dlouhým výložníkem, ještě stál kostel. Kolem bylo ticho, pasovka se ještě nerozjela a v konstrukci zakladače si jen vítr pohvizdoval. Mezi lidmi se dalo tušit napětí. Ke sluchu řidiče Michala Barny, který seděl v kabině, dolehlo vzrušené volání: chlapi, už to brzy spustí. Ale opět klid, dlouhé chvíle ticha ve vznášejícím se oparu, do něhož začalo vrhat ranní slunce svazky svých paprsků. A pak se z náhorní plošiny ozvaly motory. Vysílačkou vydal řidič poslední povely, pás výložníku se pohnul a vystřelil několik kusů zeminy, které tam ještě zbyly, pár metrů od kostelních zdí. A už se výložník otřásá přívalem balvanů a hlíny, hukot zesiluje. Bagry na druhém konci pásu, několik kilometrů odtud, už začaly hrabat. Vzduch je prosycen rachotem a prachem. Výložník se otáčí a zamina dopadá na kostel a drtí jeho zdivo. Pomalu a navždy mizí pod tíhou ohromného množství materiálu. Za několik hodin už není ani stopy po kostelu, jehož věž již zdáli oznamovala, že zde jsou Radovesice. Nejsou ani Radovesice, není ani jejich kostelík se štíhlou věží. Oči lidí ze stroje ještě jednou přehlédly nasypané hromady. S pohnutím hleděli na své dílo. Tam někde hluboko zůstal a už ho nikdo nikdy neuvidí. A bylo na nich vidět, jakoby pociťovali vinu, že udělali něco špatného.“

Karel Kolář

kronika kolektivu zakladače Z 79 - přepis

ZASYPANÝ KOSTEL VŠECH SVATÝCH

Historické fotografie

ZASYPANÝ KOSTEL VŠECH SVATÝCH

Radovesice (Radowesitz)

Obec Radovesice stávala na silnici mezi Kostomlaty pod Milešovkou a Razicemi na Bílinsku. Radovesice byly jakoby křižovatkou cest, vybíhaly odtud cesty do zmíněných Kostomlat, Razic, Dřínku, Hetova, Štěpánova, Bíliny a Světce.

Obec byla starým vladectvím, již od roku 1254 se vzpomíná Vít z Radovesic v listině Přemysla Otakara II. pro osecký klášter jako svědek, taktéž je tomu i v roce 1349, kdy jako ručitel je zmiňován Konrád z Radovesic. K roku 1352 je v obci připomínán farní kostel, jehož patrony jsou páni ze Všebořic. Ti drželi Radovesice jako léno hradů Oseka a Mostu. V polovině 15. století skupili Radovesice a přilehlé dvory páni z Koldic, ty v Koldickém rodě zůstaly i s Bílinou a s ní pak roku 1502 přešly do vlastnictví rodu Lobkoviců. Radovesice byly pod panstvím Lobkoviců do roku 1848. Přesto se stalo, že menší část obce vlastnil klášter ve Světcí. Karel Chotek sice koupil tuto část v roce 1620, ale roku 1623 jí musel vrátit, a klášteru se nevrátila jen ta část, kterou si koupil Jan Charvát z Barnštejna. Podle berní ruly z roku 1654 náleželi Světeckému klášteru v Radovesicích pouze dva sedláci a jeden chalupník z celkového počtu 32 usedlých. Fara v Radovesicích zanikla v 17. století, roku 1853 byla však znova obnovena, v letech 1866 – 67 byl nejprve vedle starého a později zbořeného kostela postaven kostel nový. Pseudorománský kostel Všem Svatých stával na stráni nad obcí a kolem něj byl ovocný sad. V interiéru se zachovalo jednoduché pseudorománské zařízení, hlavní oltář byl signován 1877 jako dílo J. Šebora a A. a Fr. Bergmannových z Bíliny. Škola se založila v roce 1875.

V roce 1787 měla obec 77 popisných čísel, roku 1833 82 domů a 400 obyvatel, roku 1843 83 domů a 462 obyvatel, roku 1885 99 domů a 580 obyvatel, roku 1910 136 domů a 940 obyvatel. Rok 1930 uvádí 1505 obyvatel a období těsně po válce 1440 obyvatel, k 16. 5. 1946 bylo vysídleno 400 Němců a přistěhovalo se 112 Čechů a roku 1947 žilo v Radovesicích 950 občanů české národnosti a 93 německé národnosti.

V roce 1953 bylo v Radovesicích založeno JZD, dokončen byl pouliční rozhlas, v obci fungovala obřadní síň a otevřelo se nové koupaliště. Život plynul klidně dál, když se na počátku 60-tých let začalo proslýchat, že obec bude zlikvidována kvůli těžební činnosti. Zrušily se akce Z, přestalo se v místě pohřbívát a v roce 1964 se noční můra Radovesických potvrdila. V listopadu 1964 bylo veřejně oznámeno, že obec bude zrušena a její obyvatelé se přestěhují do nově vznikajícího panelového sídliště Za Chlumem v Bílině. Během několika málo let se uzavřely silnice, zrušila se škola a jižní část Radovesic se začala bourat. Lidé se však nechtěli stěhovat, navíc se výstavba sídliště protahovala a prakticky se nebylo kam nastěhovat. Snaha o záchranu však již byla marná a rozhodnutím vlády tehdejší Československé socialistické republiky k 15. 2. 1971 přestaly Radovesice existovat.

Rok 1950

Počet obyvatel 668

Počet domů 175

Zdroj údajů Statistický lexikon obcí republiky Československé 1955
<http://www.zanikleobce.cz/index.php?detail=1445491>

ZASYPANÝ KOSTEL VŠECH SVATÝCH

Radovesická výsypka

Radovesická výsypka se nachází východně od Bíliny, i značná část její plochy se ovšem nachází v katastru obce Hrobčice. Momentálně tato výsypka není veřejnosti oficiálně přístupná, protože zde ještě probíhají práce související se zahlazením důsledků důlní činnosti a rekultivace. Přesto je možno na okraj výsypky vstoupit a to zejména ze strany od Českého středohoří tedy od bývalé obce Hetov a od Kostomlat. V budoucnu se plánuje silniční propojení přes výsypku z Kostomlat do Štěpánova, Razic a Bíliny.

Geologie

Lokalita je unikátní tím, že je zde převážně na původní křídové a rulové, místy též vulkanické podloží uloženo až 130 m miocénních jílu a písků přemístěných z lomu Bílina. Průměrně se mocnost výsypky pohybuje mezi 50 a 70 metry. V severní části zvané Jirásek byl skrývkový materiál z dolu Jirásek v Ledvicích a posléze skrývka z Velkolomu Maxim Gorkij (dnes lom Bílina) ukládán do bývalého vytěženého povrchového dolu Jirásek, takže převýšení výsypky nad původním terénem zde není tak markantní. Největších mocností dosahuje výsypka v ose údolí bývalého radovesického potoka. Vrstvy skrývky byly na výsypku ukládány až třemi zakladači ve vrstvách mocných kolem 25 m. Pro odvodnění předpolí výsypky byla v roce 1982 vyražena v rulovém a křídovém podloží výsypky vyražena 2.5 km dlouhá štola podél údolí bývalého Radovesického potoka. Štola je dodnes funkční drenáží podloží výsypky. Celkově bylo do jámy Jirásek a na původní terén přemístěno 680 milionů m³ zemin. Během sypání radovesické výsypky byla prováděna v jejím předpolí těžba ornice, spraše, křídových slínovců a rovněž některých vulkanických těles, během této těžby byla zjištěna mnohá nová geologická fakta o této rozsáhlé ploše a provedeno mnoho významných nálezů paleontologických a mineralogických. Zejména těžba slínovců, určených pro rekultivaci povrchu výsypky jako ochrana půdního horizontu proti kyselým roztokům, vznikajícím ve výsypce větráním sulfidů železa, přinesla ohromné množství nálezů svrchnokřídové mořské fauny, a odhalila síť do té doby neznámých tenkých čedičových žil, protínajících okolí Březového vrchu. Zajímavá je problematika zjišťování těchto čedičových těles. Těžba vulkanických lokalit Kajba a Březový vrch změnila pohled na tato sopečná tělíska a přinesla zajímavé mineralogické nálezy. Vše bylo dokumentováno geologickou službou Dolů Bílina.

Minerály a fosílie

Lokalita měla během těžby slínovců především význam paleontologický. Nálezy svrchnokřídové fauny byly z oblasti Radovesické výsypky známy již dávno před vlastními přípravnými pracemi na sypání výsypky, protože zde odedávna fungovalo několik drobných těžeben slínovce a vápence na výrobu vápna. Možnost sbírat zkameněliny na rozsáhlých výchozech těžby před postupem výsypky a následně na deponiích slínovce na výsypce však dala sbírání zkamenělin na této ploše zcela jiné dimenze. I z mineralogického hlediska se ukázaly slínovce jako zajímavé, když byly nalezeny krystalky křišťálu uvnitř dutých ulit Ramenonožců, pyritizované houby nebo houby silicifikované chalcedonem případně samostatné pyritové konkrce centimetrových rozměrů. Další mineralogické nálezy jsou vázány na vulkanická tělesa a jsou popsány u jednotlivých mineralogických lokalit (Březový vrch). Samotný skrývkový materiál miocenního stáří na Radovesické výsypce není z hlediska sbírání zkamenělin použitelný, protože jily na povrchu výsypky již zvětraly do stadia, kdy z nich hezké otisky nelze vydobýt. Jistou možnost skrývají pouze různé karbonátové konkrce, ty se sem dostaly pouze v malých úlomcích.

Životnost lokality

Na výsypce bylo ukončeno sypání skrývky v červenci roku 2003. Lokality zkamenělin křídové fauny budou k dispozici až do ukončení rekultivačních prací na výsypce, mineralogické lokality Březový vrch a Kajba byly zcela pohlceny výsypkou stejně jako plochy těžby slínovce. Historie budování výsypky.

Fauna a flóra: Prostředí Radovesické výsypky je unikátním studijním prostředím, kde lze sledovat vliv postupné sukcese na nerekulitované ploše a vliv rekultivačních prací na další vývoj fauny a flóry celého území. Na sukcesních (přírodně osidlovaných) stanovištích dochází k dramatickým časovým změnám a velké pestrosti biotopů, přinášející i velkou dynamiku do složení fauny a flóry. Naopak rekultivované plochy se po několika letech stávají poměrně stabilním prostředím se stabilním osídlením faunou i flórou, připomínající běžnou zemědělsky a lesnicky obhospodařovanou krajinu. V 70. a 80. letech 20. století v předpolí výsypky působil mládežnický výzkumný tým Bořena, který vznikl na bázi členů archeologického kroužku a zabýval se jak výzkumem předpolí výsypky, tak i záchrannými akcemi v případě některých druhů rostlin (např. len žlutý) na tehdy chráněných lokalitách. Tato studentská skupina vedená J. Petrlíkem a M. Patrikem i významně promluvila do metod rekultivace výsypky a do použití zúrodnitelných zemin k rekultivaci. V rámci výsypky dnes existuje lovecký revír, jehož ustanovení reaguje na devastující přemnožení spárkaté zvěře v prostoru výsypky.

ZASYPANÝ KOSTEL VŠECH SVATÝCH

Radovesická výsypka

Lidské osídlení

Záchranný archeologický výzkum, prováděný v 70. letech 20. století na území výsypky odhalil dlouhodobé osídlení oblasti (neolit, doba bronzová, ...). V sedmdesátých letech byly na území výsypky zlikvidovány 4 obce (Dřínek, Lyskovice, Hetov, Radovesice). Záměrem společnosti Terra Natura je vybudovat bna základech bývalé obce Hetov ekologickou fatmu.

Poznámka

Výsypka je v současné době v držení společnosti Severočeské doly, a.s. se sídlem v Chomutově. Ředitelství dolu (Doly Bílina) se nachází v Bílině. Lokalita je veřejnosti nepřístupná, vstup do dobývacího prostoru Dolů Bílina a na vnější výsypky je zakázán a celé území je střeženo bezpečnostní agenturou. Exkursi na lokalitu v doprovodu pracovníka dolu lze dohodnout s vedením Dolů Bílina, případně prostřednictvím naší společnosti. Přeměna dosud nereaktivované části výsypky na krajinu pro člověka a přírodu je cílem všeobecně prospěšné společnosti Terra Natura - sdružení obcí a podnikatelských subjektů z okolí výsypky.

Radovesická výsypka v datech

1966 – projekt výsypky

1968 – vybudován betonový pasový most pro 2 pásové dopravníky přes řeku Bílinu, silnici a železnici z dolu na výsypku - nejdelší most v tehdejší Československu

1968 – 1971 – zlikvidována obec Radovesice

1969 – 1971 – zlikvidována obec Hetov

1969 – 1975 – zlikvidována obec Dřínek

1969 - zprovozněn zakladač A2RsB 8 800 ZP 76 1974 - zprovozněn zakladač ZP 5 500 ZP 79

1982 – zahájena ražba odvodňovací štoly

1984 – vybudován druhý, železný, most pro třetí pásový dopravník

1985 - zprovozněn zakladač ZP 13 000 ZP 94

1985 – dobudován protihlukový val směrem k městu

1985 – ukončena ražba,

1988 – ukončeno vystrojení štoly

1995 – ukončeno sypání zakladačem ZP 79, zahájena likvidace železného pasového mostu

1999 – ukončeno sypání zakladačem ZP 94

2003 – ukončeno sypání na radovesické výsypce likvidace zakladače ZP 76

<http://priroda.sdass.cz/lokalita/radovys.htm>

ZASYPANÝ KOSTEL VŠECH SVATÝCH

Kostel Všetech Svatých

Barokní farní kostel přestavěný pseudorománsky. Jednolodní, obdélný, s neodsazeným, trojboce uzavřeným presbytářem. Fasády byly členěny lizénami, na které v horní části navazoval obloučkový vlys. Okna byla obdélná, půlkruhově zaklenutá. V západní části byla odsazená předsíň, nad níž vystupovala štíhlá hranolová věž s vysokou Jehlanovou střechou. V jejím západním průčelí byl půlkruhový portál a kruhové rozetové okno. Drobný sanktusník stál nad střechou chóru. V ose presbytáře byla přistavěna drobná hranolová sakristie. hlavní oltář s obrazem Všetech svatých byl signován 1877 jako dílo J. Šebora a A. a Fr. Bermannových z Bíliny. - Už v roce 1964 se počítalo s likvidací obce a byl vydán zákaz pohřbívání na kostelním hřbitově. Ves byla vystěhována již v roce 1970. Kostel nebyl zbořen, ale zasypan skrývkou. Před zasypaním byla odstraněna střecha lodi. Dne 3.3.1983 v 11,00 hodin začalo zasypávání kostela; z výšky z pásového dopravníku byla padající skrývkou zničena střecha věže a věž byla následně vyplněna skrývkou, poté byla pomocí pásového dopravníku vysypána skrývkou i loď kostela. V následujících dnech bylo zasypano i okolí kostela. - Pozemek, na němž kostel stál, patří firmě Severočeské doly, a.s. z Chomutova. - Ves Radovesice byla zcela zbořena a zasypana výsypkou.

Zdroj: Martin Čechura: Zaniklé kostely Čech

WGS84 souřadnice objektu: 50.541547°N, 13.833166°E

varhany

stroj i skříň: 1878, K. Schiffner, II/12, mz

Zaniklé [známka 600] zděné kostely

Druh stavby: kostel

Církev: katolická

Parcela: pozemková parcela č. 1273/1

Kód katastrálního území: 738735

Období devastace: 1945–1989

Důvod devastace: těžba

Postaveno: 1867, přestavěn 1912

Zbořeno: zasypan 3.3.1983

Poloha: na okraji vsi

<http://www.znicenekostely.cz/?load=detail&id=13892>

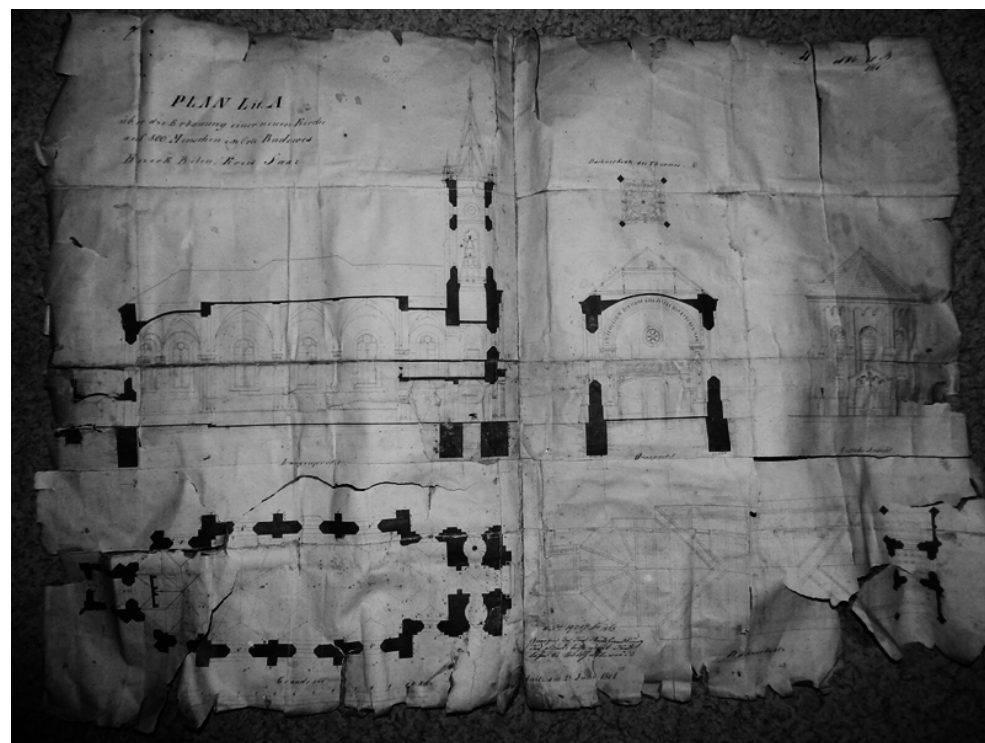

ZASYPANÝ KOSTEL VŠECH SVATÝCH

Historické plány a detaily

ZASYPANÝ KOSTEL VŠECH SVATÝCH

Současný stav

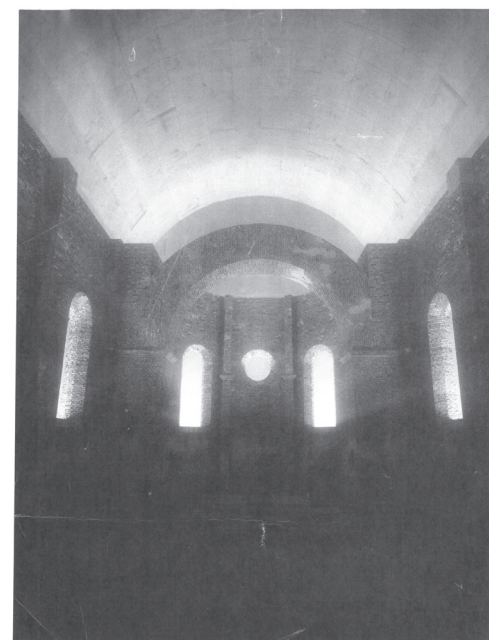
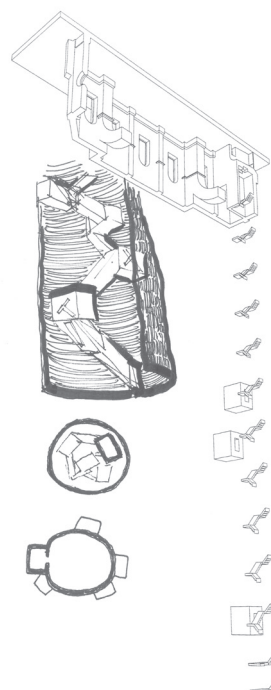
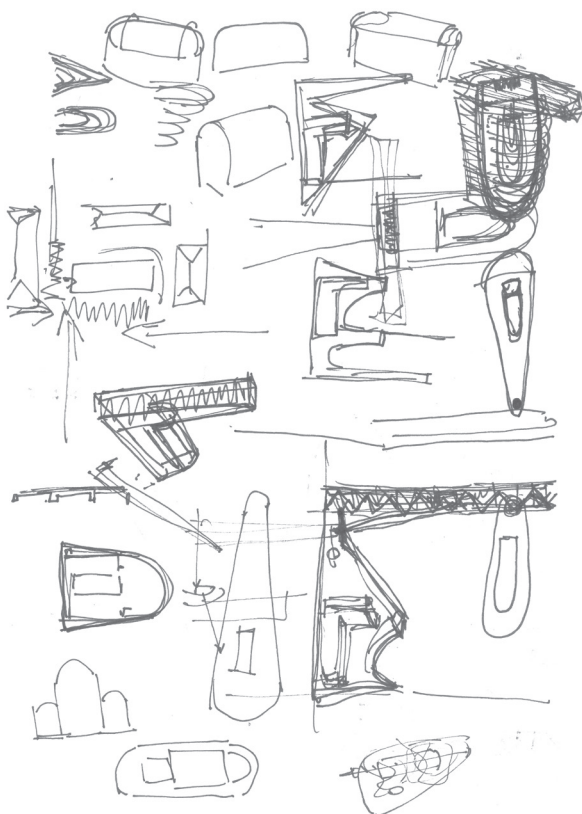
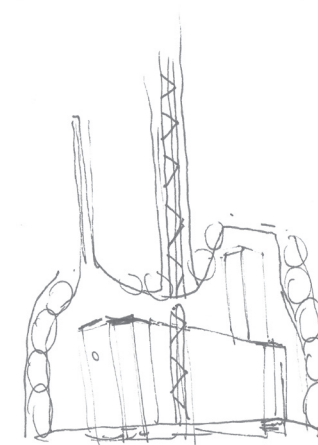
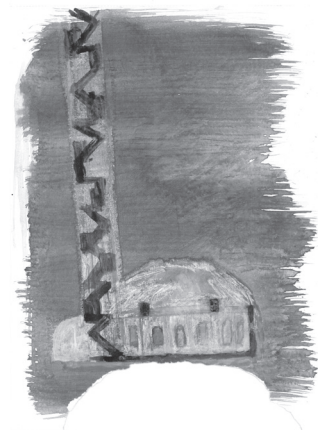
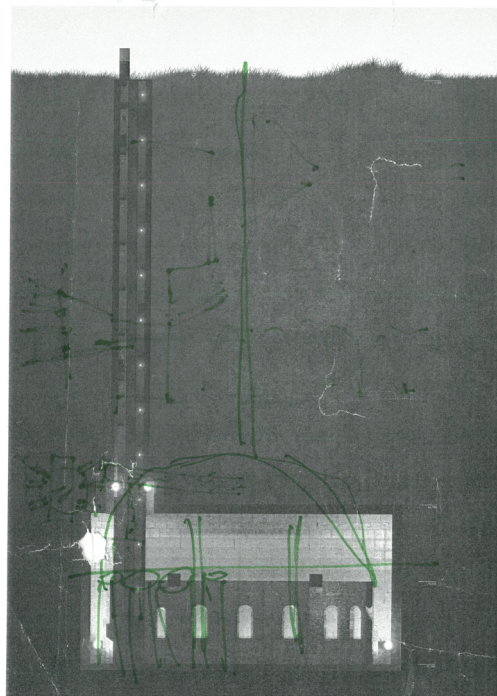
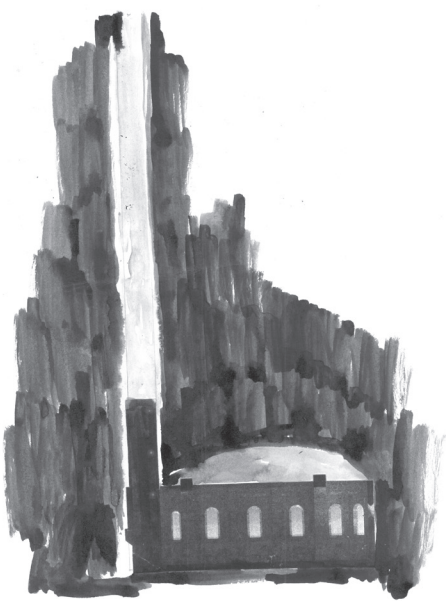
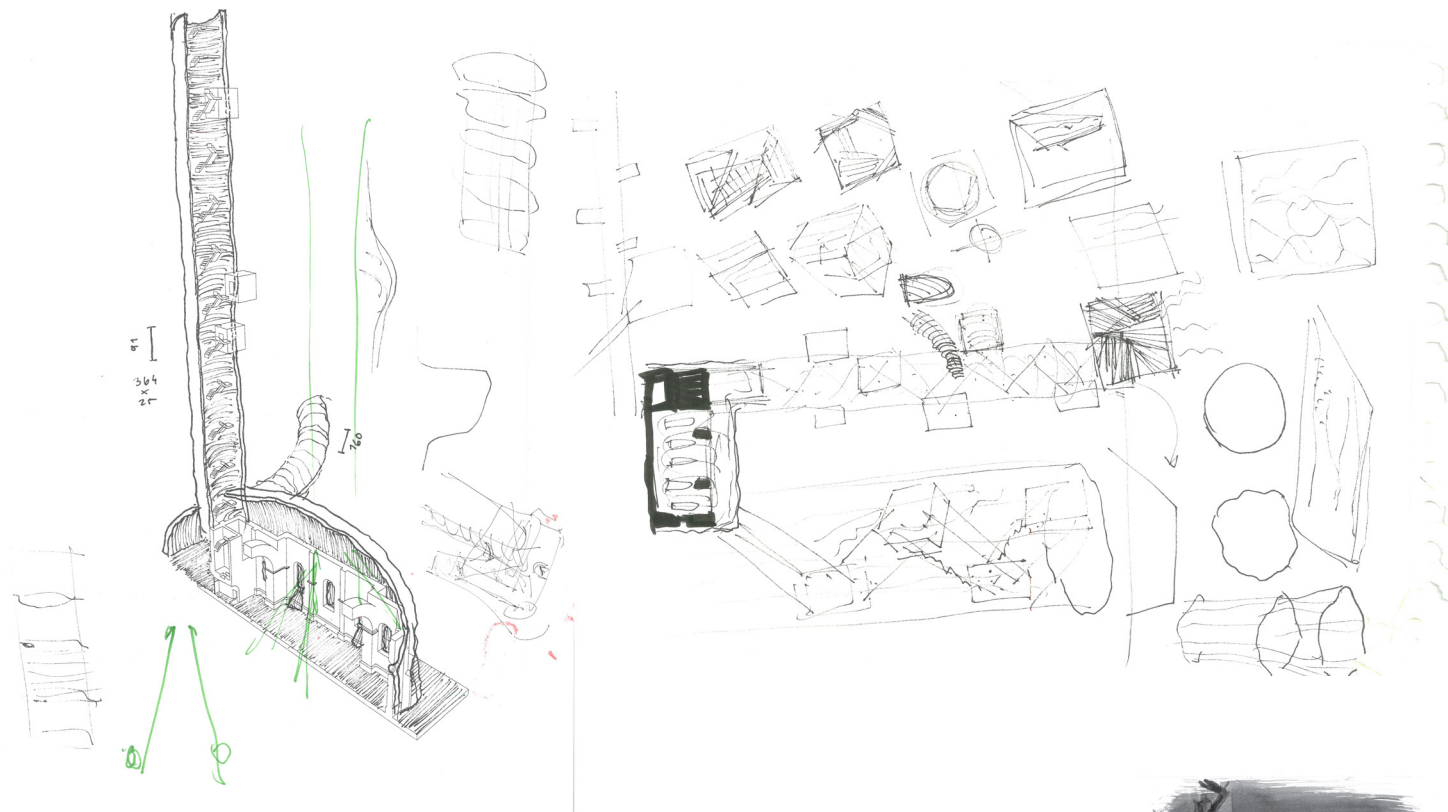

ZASYPANÝ KOSTEL VŠECH SVATÝCH

Koncept

ZASYPANÝ KOSTEL VŠECH SVATÝCH

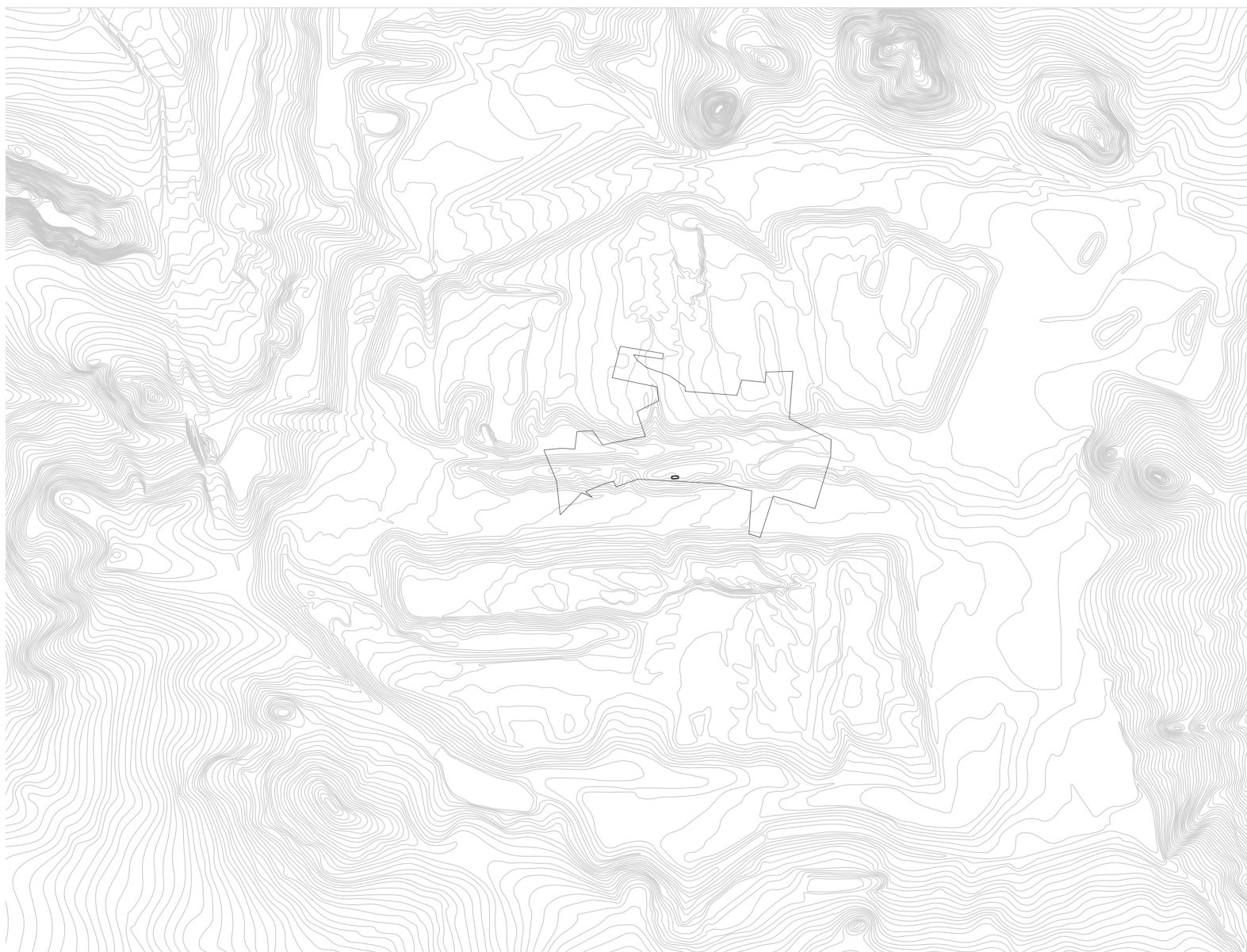
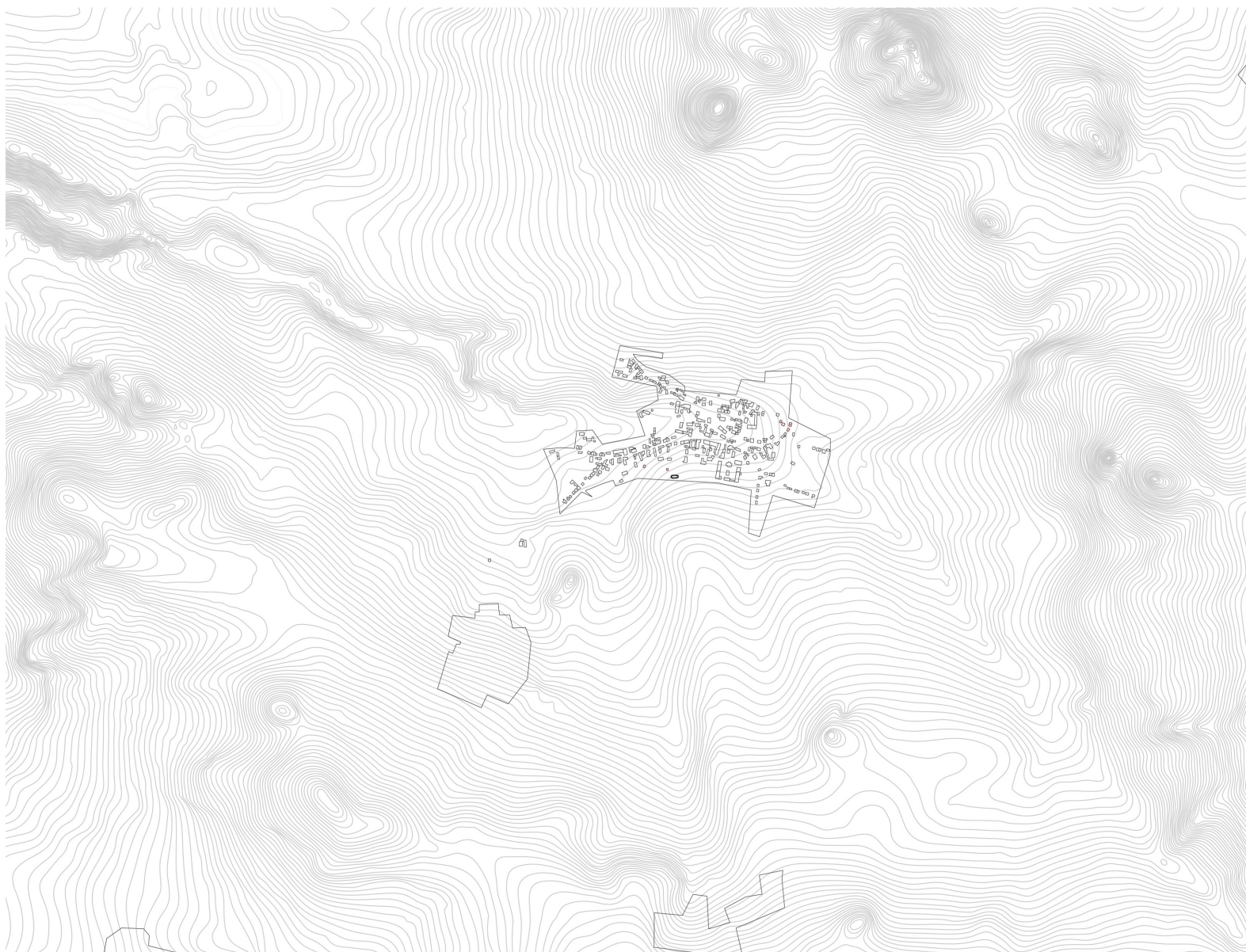
ŘEŠENÍ

ZASYPANÝ KOSTEL VŠECH SVATÝCH

Situace širších vztahů

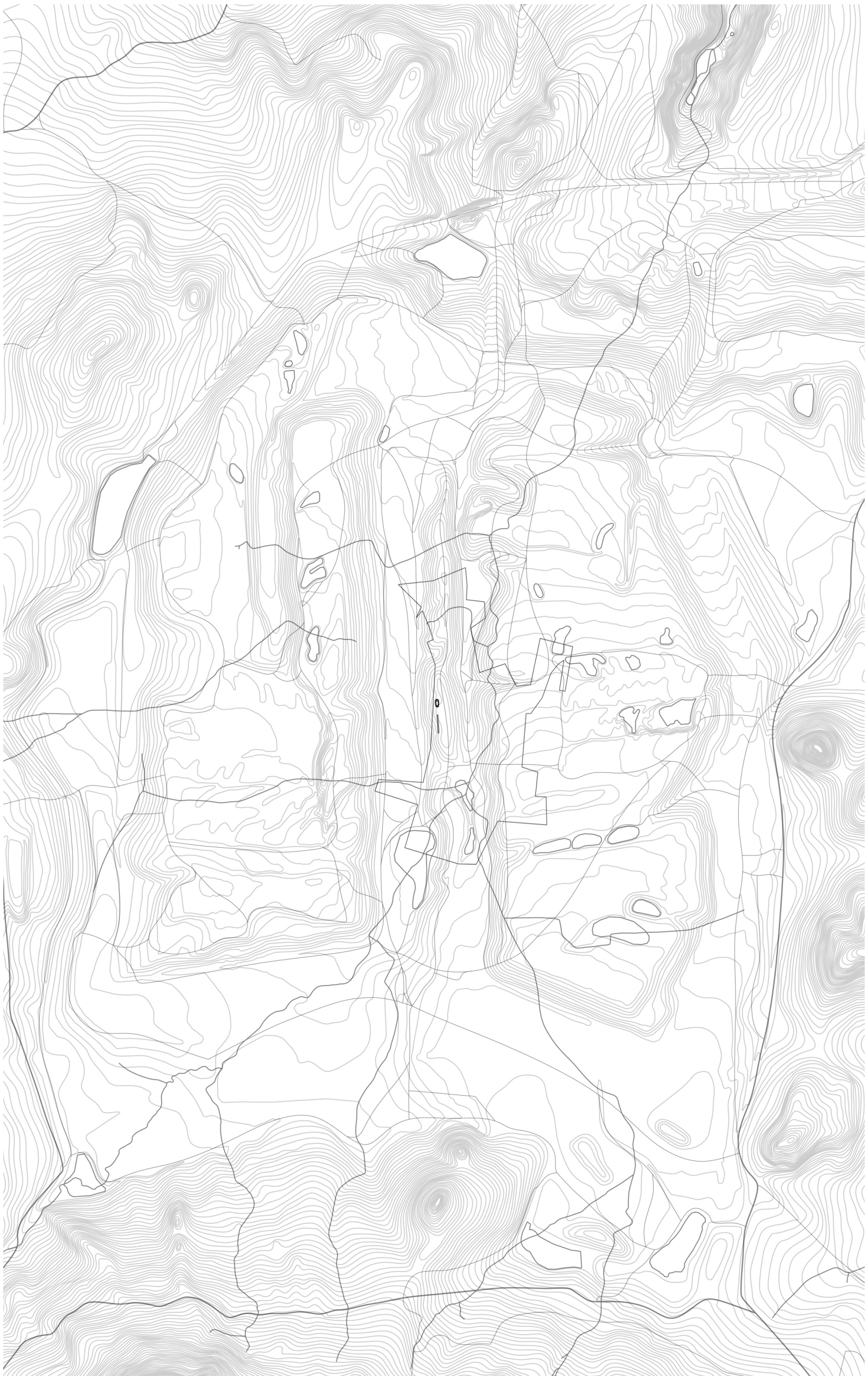

ZASYPANÝ KOSTEL VŠECH SVATÝCH

Situace řešeného území

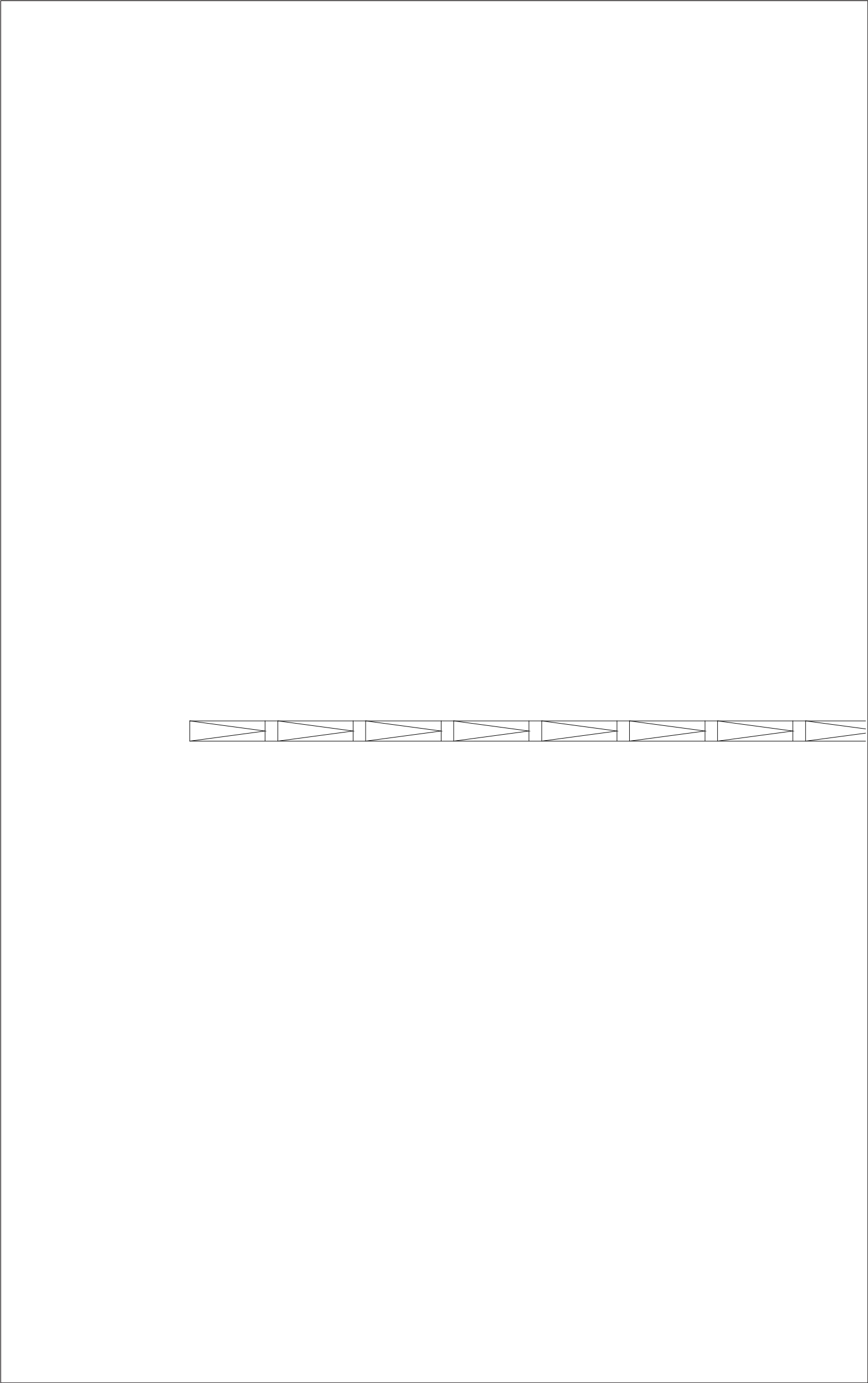

1:150

diplomová práce Adama Kösslera
FUA TUL 2017
ateliér Fránek . Raková

ZASYPANÝ KOSTEL VŠECH SVATÝCH

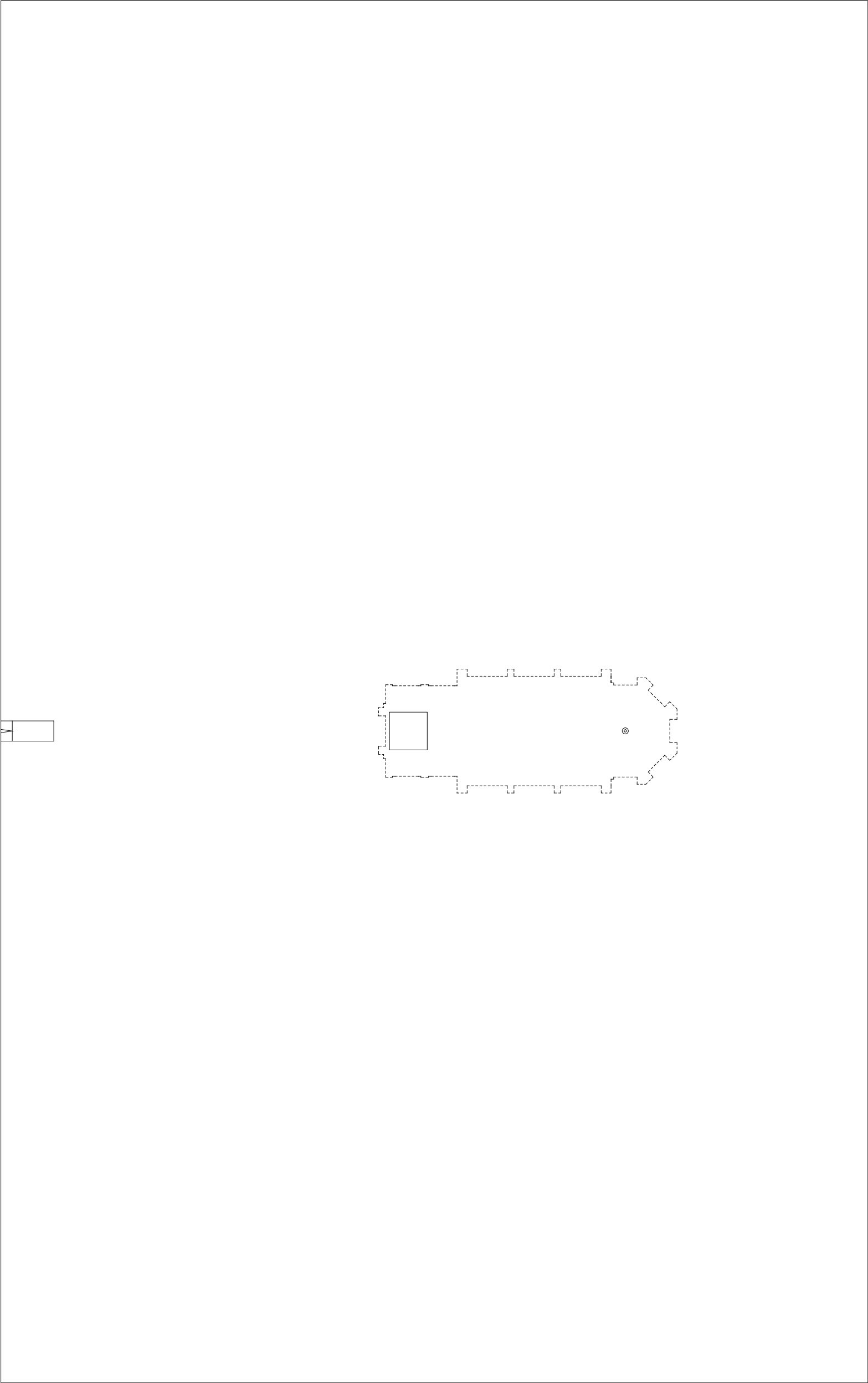
Půdorys 1NP

1:500

ZASYPANÝ KOSTEL VŠECH SVATÝCH

Půdorys 1NP

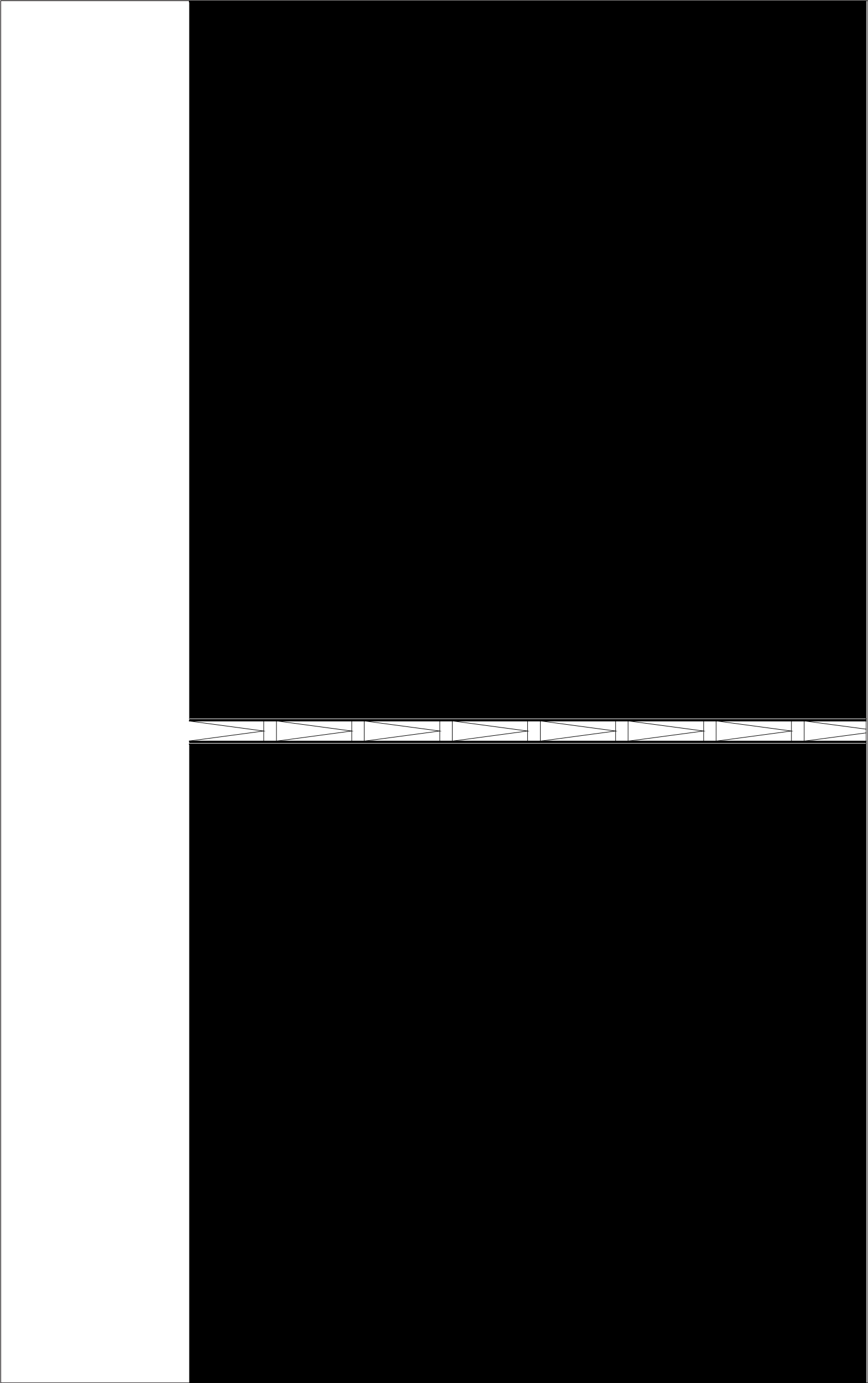

1:500

diplomová práce Adama Kösslera
FUA TUL 2017
ateliér Fránek . Raková

ZASYPANÝ KOSTEL VŠECH SVATÝCH

Půdorys 1PP

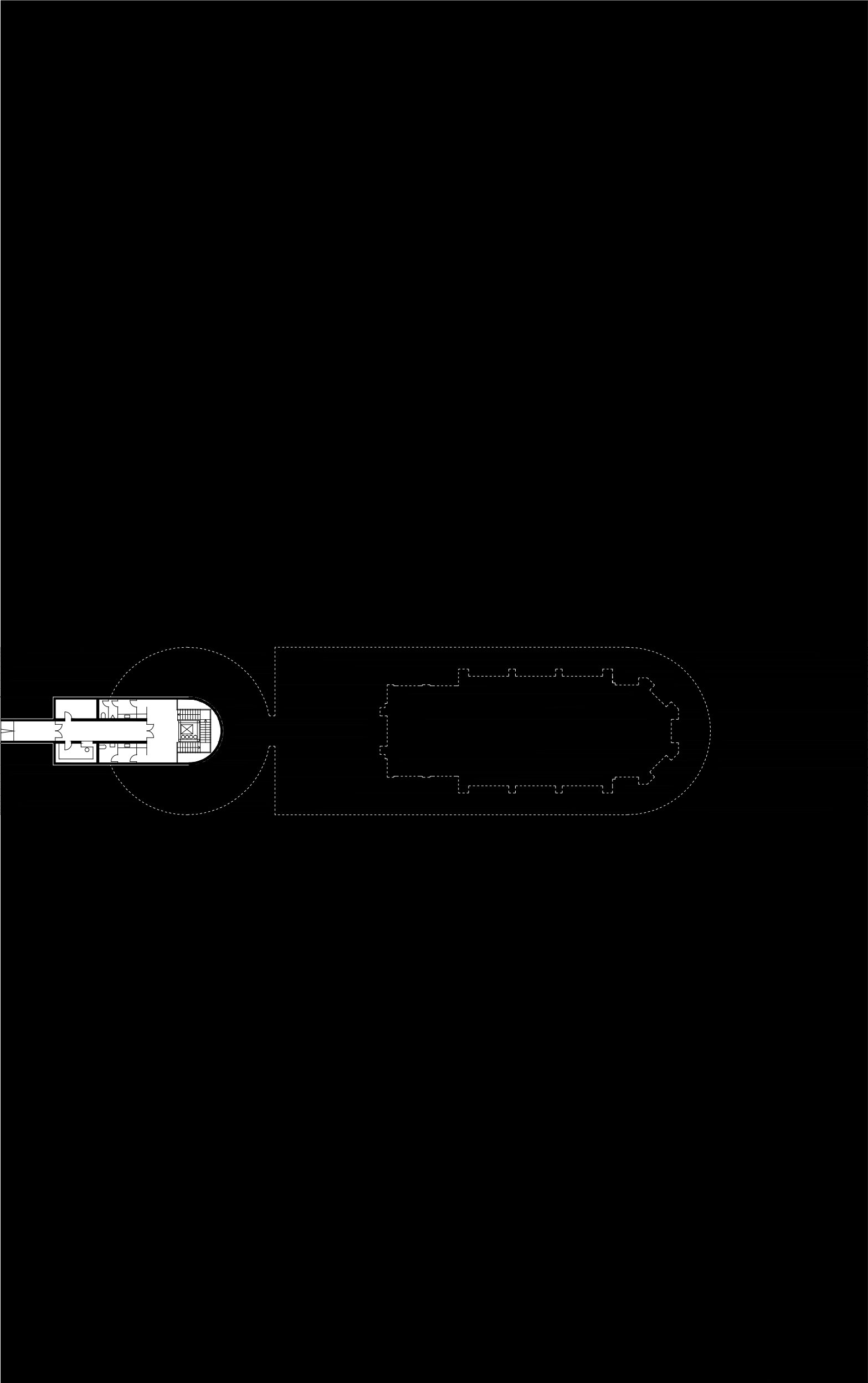

1:500

diplomová práce Adama Kösslera
FUA TUL 2017
ateliér Fránek . Raková

ZASYPANÝ KOSTEL VŠECH SVATÝCH

Půdorys 1PP

1:500

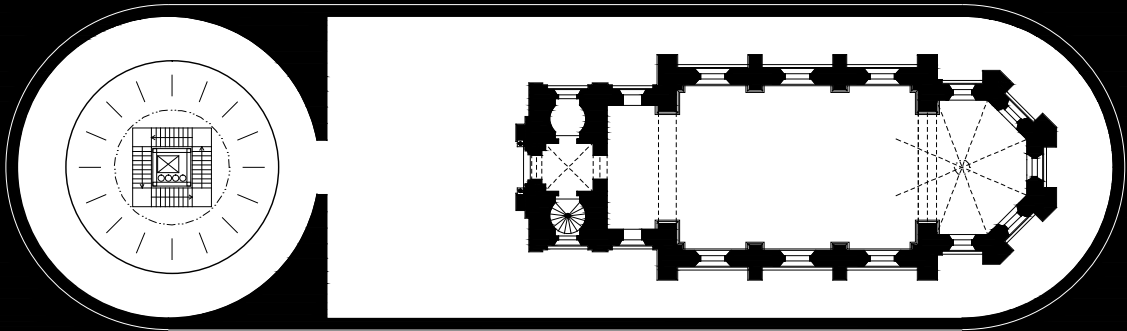
diplomová práce Adama Kösslera
FUA TUL 2017
ateliér Fránek . Raková

ZASYPANÝ KOSTEL VŠECH SVATÝCH

Půdorys 2PP

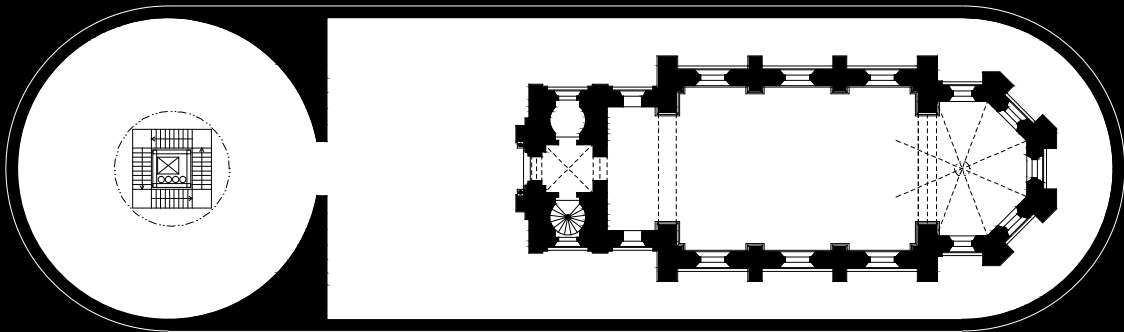
1:500

diplomová práce Adama Kösslera
FUA TUL 2017
ateliér Fránek . Raková

ZASYPANÝ KOSTEL VŠECH SVATÝCH

Půdorys 3PP

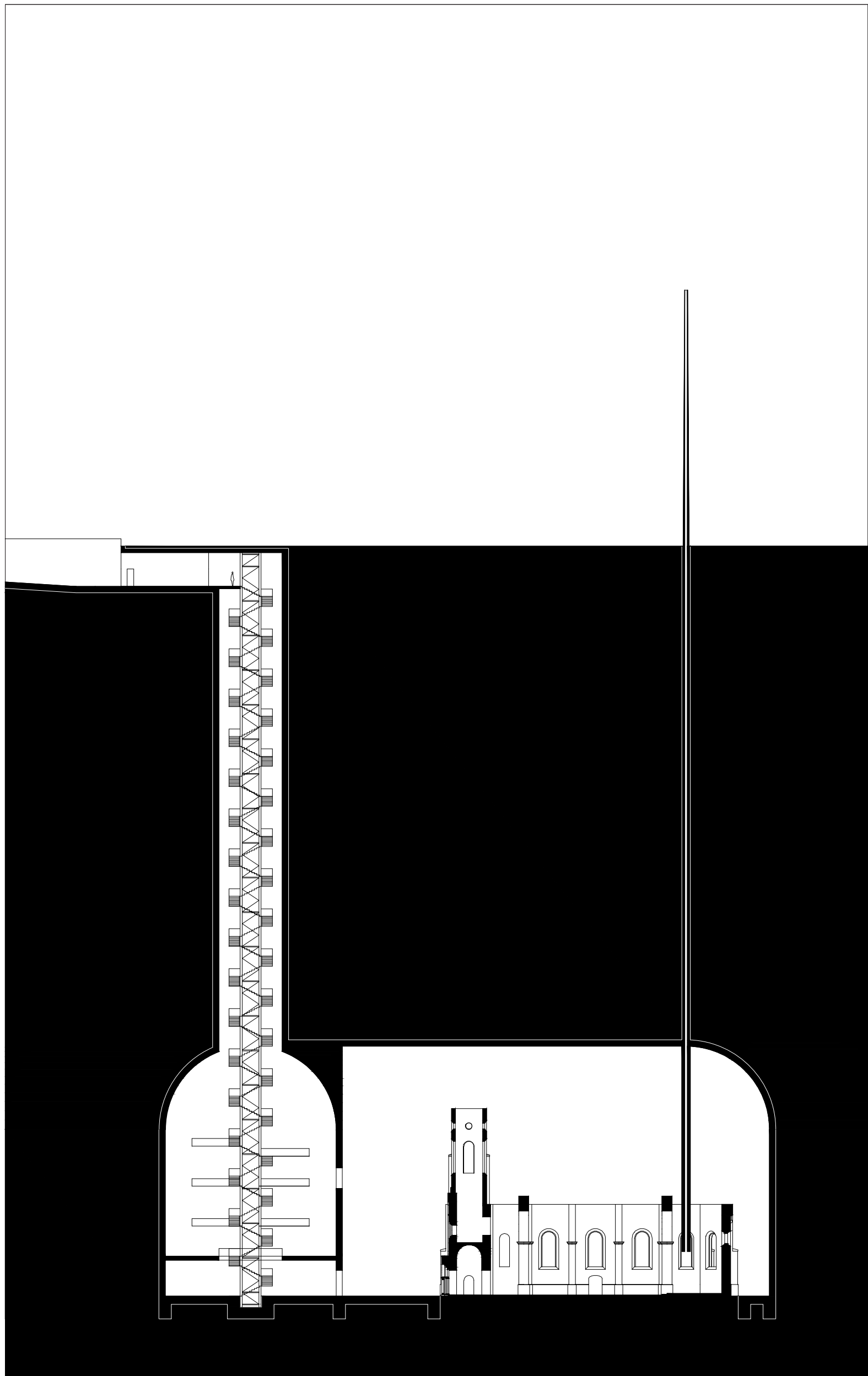
1:500

diplomová práce Adama Kösslera
FUA TUL 2017
ateliér Fránek . Raková

ZASYPANÝ KOSTEL VŠECH SVATÝCH

Řez podélný

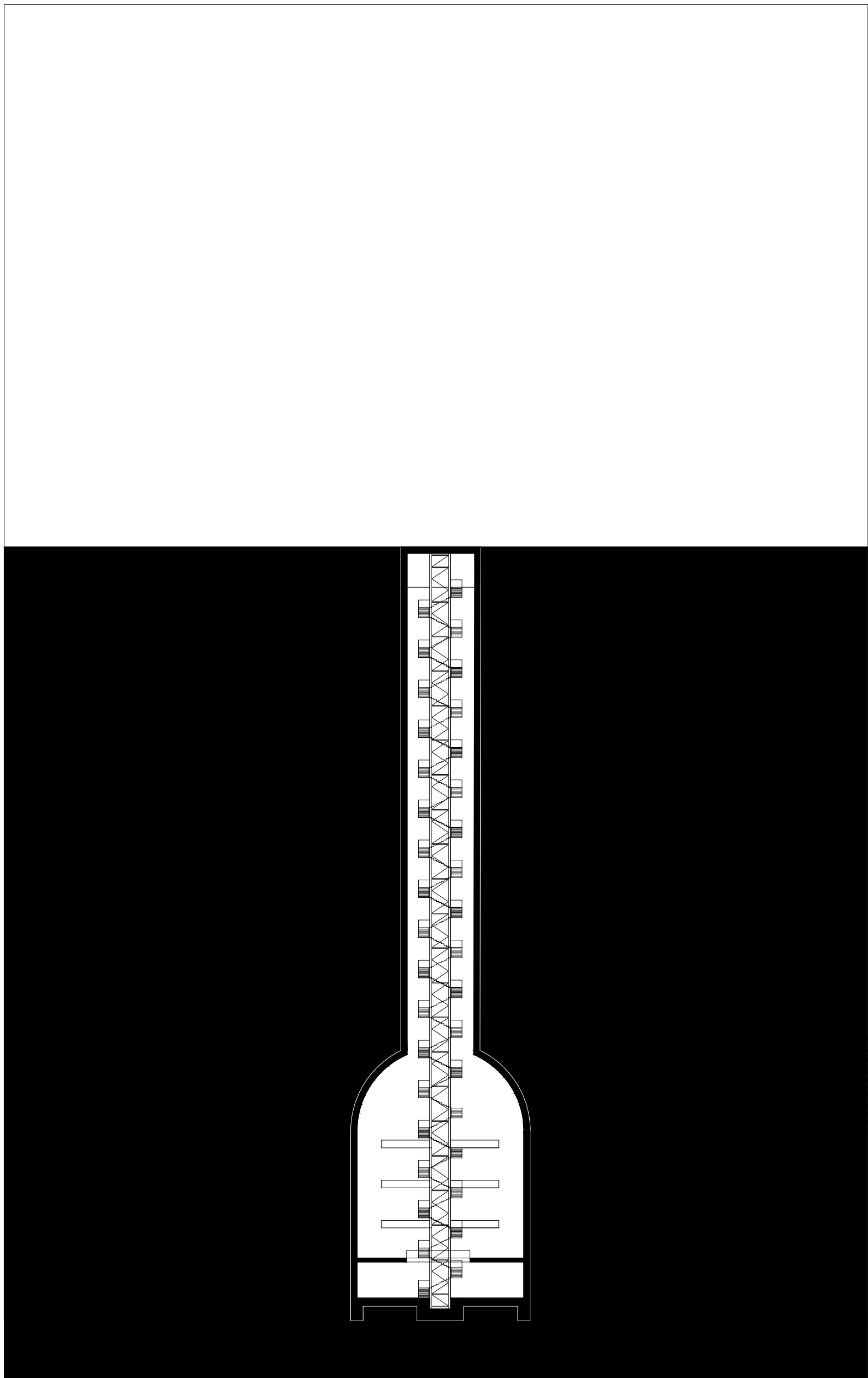
1:500

diplomová práce Adama Kösslera
FUA TUL 2017
ateliér Fránek . Raková

ZASYPANÝ KOSTEL VŠECH SVATÝCH

Řez příčný 01

1:500

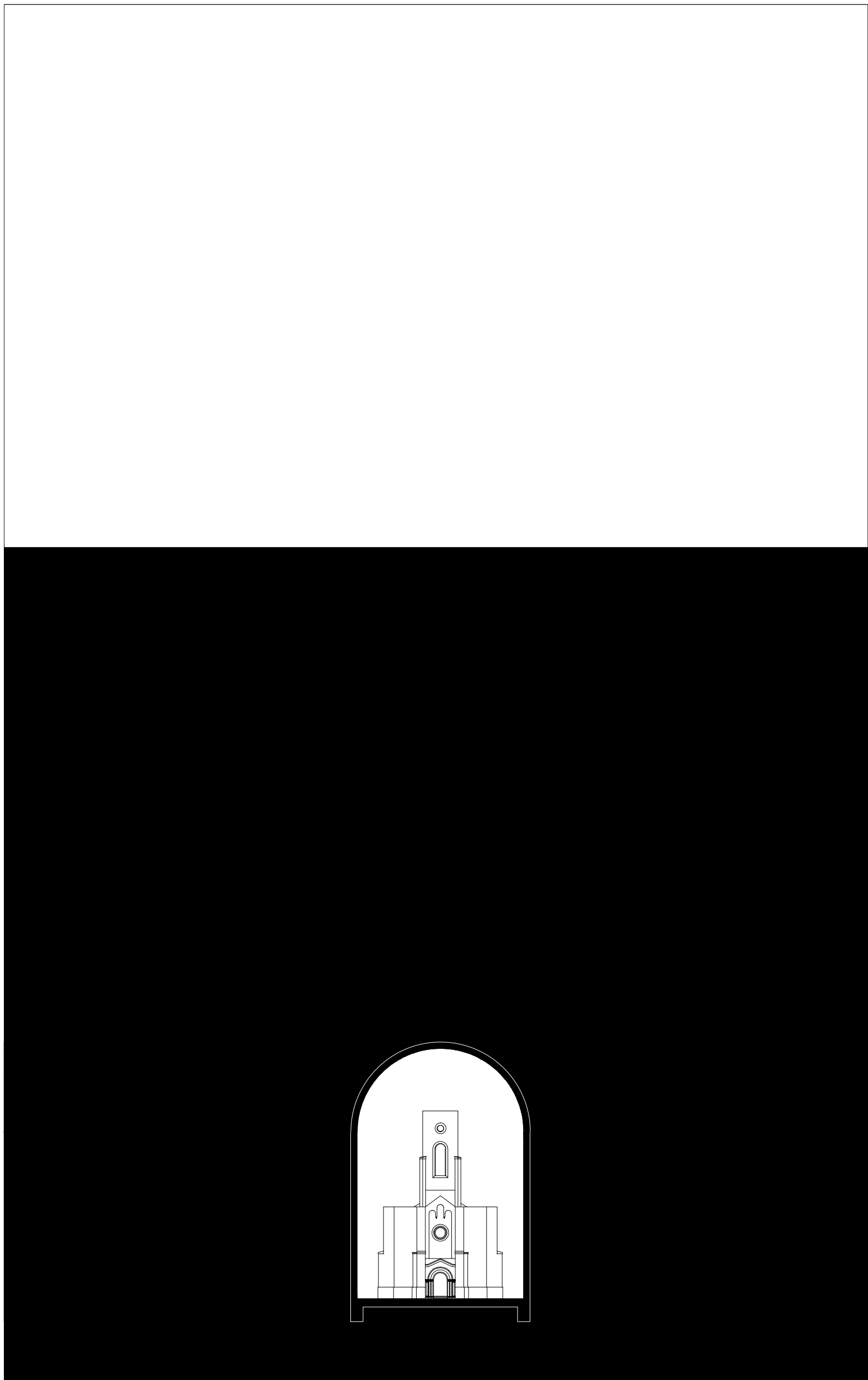
diplomová práce Adama Kösslera
FUA TUL 2017
ateliér Fránek . Raková

ZASYPANÝ KOSTEL VŠECH SVATÝCH

Řez příčný 02

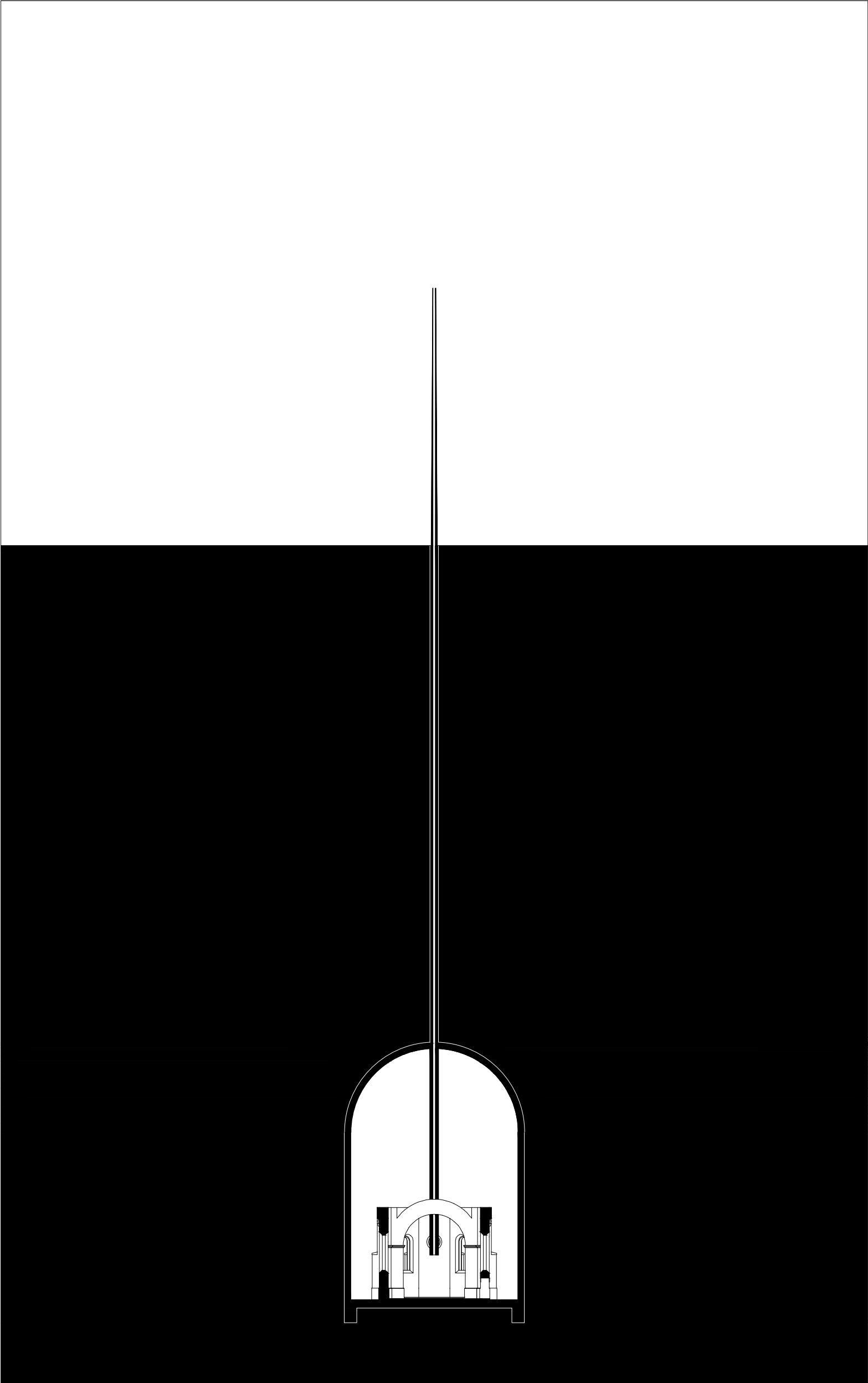
1:500

diplomová práce Adama Kösslera
FUA TUL 2017
ateliér Fránek . Raková

ZASYPANÝ KOSTEL VŠECH SVATÝCH

Řez příčný 03

1:500

diplomová práce Adama Kösslera
FUA TUL 2017
ateliér Fránek . Raková

ZASYPANÝ KOSTEL VŠECH SVATÝCH

Perspektivy

ZASYPANÝ KOSTEL VŠECH SVATÝCH

Průvodní zpráva

Zasypávání kostela. Čin jenž mluví sám za sebe.

Tato událost je jedna z mnoha, které se odehrály v Severních Čechách, kdy mizely nejen sakrální stavby, ale i celé vesnice v důsledku těžby hnědého uhlí. Doly postupně pohlcovaly krajinu a mnohá místa přetvořily v pustinu. Jedním z takových míst byla i obec Radovesice s kostelem Všech svatých zasypaných ohromným tělesem důlní skrývky tzv. Radovesické výsypky.

Místo

Radovesická výsypka měla donedávna surový charakter. Její vějířovitá struktura nesla industriální stopu. Severočeské doly které jsou jejími vlastníky se však rozhodly pro maskující koncepci. Je na ni navážena ornice a tím vytvářena umělá krajina, místo bez paměti, místo s amnézií. Zůstal tu však kostel hluboko pod zemí. Skrze něj se pokouším tuto paměť vrátit.

Popis cesty – Koncept

Procházím se po zvláště tvarované krajině. Cítím, že je tady něco špatně, působí nějak uměle.

Míjím stožár. Je dost subtilní. - sloup - vertikála

Nedaleko od něj vidím zářez v zemi. Je to dlouhá betonová rampa. Svádí sestoupit. - vstup - horizontála

Docházím k industriální konstrukci, připomíná jeřáb. Je v ní výtah. Sjíždím výtahem do podzemí. Vystoupím z něj do stísněného prostoru, procházím úzkým otvorem. Oči si zvykají na přitmě. Zjišťuji, že se ocitám v ohromném prostoru. Objevuje se v něm průčelí kostela s věží. - předprostor

Vstupuji do kostela. V presbytáři dopadá na zem paprsek světla – dotyk.

ZASYPANÝ KOSTEL VŠECH SVATÝCH

Technická zpráva

Předmětem projektu je podzemní objekt a jeho zpřístupnění.

Vyhlobení probíhá v několika fázích.

Vyhlobení je realizováno betonovou studnou, ze které je daný objekt postupně obtunelován pomocí tzv. jádrové tunelovací metody.

V první fázi je realizována železo-betonová skořepina.

Po zafixování podzemního prostoru je zamína - jádro ze skořepiny postupně odtěžováno

K samotnému odkrytí zasypaného objektu dochází v poslední fázi

ZASYPANÝ KOSTEL VŠECH SVATÝCH

Dodatky / Citace

